

РАЖДАЕМОСТ И СЕМЕЙНИ ПОЛИТИКИ

Население, Том 37, Книжка 1, 2019, 129-152

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

ПСИХОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ПАРТНЬОРСТВОТО И РОДИТЕЛСТВОТО

**Борян АНДРЕЕВ, Виктория НЕДЕВА-АТАНАСОВА,
Йоланда ЗОГРАФОВА**

*Институт за изследване на населението и човека при БАН,
Департамент Психология*

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1113, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

✉ borian@abv.bg; vnedevabas@gmail.com; yozograf@gmail.com

Резюме: *Представено е проучване върху „Нагласи към раждаемостта, семейните политики и уязвимите общности“, част от национално представително изследване, проведено през 2018г. Анализирани са вижданията на респондентите (мъже и жени във фертилна възраст) за най-важните следствия от това да бъдеш родител. Проучени са оценката на удовлетвореността им от връзката с настоящия партньор, както и посочените основни причини за удовлетвореност. Изследван е и възприетият баланс между работа и семейство/личен живот. Формулирани са практически изводи и предложения за мерки за преодоляване на демографската криза в Република България.*

Ключови думи: раждаемост; родителство; удовлетвореност от партньора; баланс между работа и семейство.

Благодарности

Настоящата публикация е осъществена благодарение на проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“ на ИИНЧ-БАН.

Статията да се цитира по следния начин:

Андреев, Б., Недева-Атанасова, В., Зографова, Й. (2019). Психологични аспекти на партньорството и родителството. *Население*, Том 37, Кн. 1, 129-152. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Б. Андреев, В. Недева-Атанасова, Й. Зографова, 2019

Приноси на авторите в статията:

Борян Андреев – Методология на провеждане на изследването, Резултати и анализ на данни от изследването

Виктория Недева-Атанасова – Резюме, Въведение, Методология на провеждане на изследването, Литература

Йоланда Зографова – Въведение, Методология на провеждане на изследването, Дискусия и предложения за мерки за преодоляване на демографската криза в Република България, Литература

Статията е постъпила през м. януари 2019

Приета за публикуване през м. февруари 2019

Публикувана онлайн през м. юни 2019

Авторите са прочели и одобрили окончателния вариант на ръкописа.

FERTILITY AND FAMILY POLICIES

Nasselenie Review, Volume 37, Number 1, 2019, 129-152

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PARTNERSHIP AND PARENTHOOD

**Boryan ANDREEV, Viktoriya NEDEVA-ATANASOVA,
Yolanda ZOGRAFOVA**

*Institute for Population and Human Studies - Bulgarian Academy
of Sciences Department of Psychology*

BULGARIA, Sofia 1113, Akad. G. Bonchev St, bl. 6

✉ borian@abv.bg; vnedevabas@gmail.com; yozograf@gmail.com

Abstract: *The survey on “Childbirth attitudes, family policies and vulnerable communities”, a part of a national representative study, conducted during 2018, is presented. Respondents’ (men and women of fertile age) opinion on the most important consequences of being a parent are analysed. The assessment of their satisfaction with the relationship with the present partner; as well as the indicated as basic reasons for satisfaction are explored. The balance between work and family/personal life is also studied. Practical conclusions and ideas for measures to overcome the demographic crisis in Bulgaria are formulated.*

Keywords: birth rate; parenthood; satisfaction with the partner; work-family balance.

Acknowledgement

This publication has been possible thanks to the project of IPHS-BAS ‘Measures to overcome the demographic crisis in the Republic of Bulgaria’.

This article can be cited as follows:

Andreev, B., Nedeva-Atanasova, V., Zografova, Y. (2019). Psihologichni aspekti na partnyorstvoto i roditelstvoto. [Psychological Aspects of Partnership and Parenthood]. *Nasselenie Review*, Volume 37, Number 1, 129-152. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© B. Andreev, V. Nedeva-Atanasova, Y. Zografova, 2019

Contribution:

Boryan Andreev – Research methodology, Research results and data analysis

Viktoriya Nedeva-Atanasova – Abstract, Introduction, Research methodology, Literature

Yolanda Zografova – Introduction, Research methodology, Discussion and suggestion of measures to overcome the demographic crisis in the Republic of Bulgaria, Literature

Submitted – January 2019

Revised – February 2019

Published – June 2019

The authors have read and approved the final manuscript.

ВЪВЕДЕНИЕ

Репродуктивните намерения са централна тема при обсъжданията на семейното планиране и раждаемостта в развитите страни. Допуска се, че там контрацепцията е широко достъпна, вземането на решение да имаш дете е обмислен процес. Оказва се обаче, че проблемът е по-сложен, тъй като се наблюдава голям брой бременности, които са непланирани и последвани от аборт или раждане на нежелани деца. Установява се също и несъответствие между желаниа и действителен брой деца (*fertility gap*), като обикновено „идеалният“ надвишава реалния брой деца. Следователно, необходимо е задълбочаване на анализа на факторите, които са свързани с реализацията или фрустрацията на репродуктивните намерения. Вниманието се насочва върху демографски, икономически и социални променливи (на микро и макро ниво), които се приема, че влияят върху раждаемостта. Резултатите от изследванията са противоречиви и явно са свързани с включени в модела фактори на контекста. Приема се, че фактори като доходи, образование, достъпност до услуги за отглеждане на деца, ценности, социални норми и семейни политики могат да служат за предиктори на степента, в която репродуктивните намерения ще бъдат реализирани (вж. I. Ajzen & J. Klobas, 2013).

Необходимо е да се подчертае, че репродуктивните намерения (желаният брой деца) не са постоянна величина във времето, а е възможно тяхното преосмисляне. Информацията, получена на базата на индикаторите за репродуктивните намерения, има само ориентировъчен характер за бъдещото състояние на раждаемостта. Въпреки това, промяната на репродуктивните нагласи и норми остава обект на задълбочен интерес и научни анализи.

Важността на темата за репродуктивните намерения за изследователите в България е свързана с наблюдаващата се тревожно ниска раждаемост в страната. Нивото на тоталния коефициент за плодовитост (1,56 деца средно на една жена по данни на НСИ за 2017 г.) поставя България сред държавите с раждаемост, под нивото на простото възпроизводство (Е. Димитрова & Т. Коцева, 2018).

Настоящото проучване си поставя за цел да анализира динамиката на репродуктивните намерения и демографската криза в България през призмата на серия психологични аспекти на партньорството и родителството. Изследва се мнението на респондентите за най-важните следствия от родителството, удовлетвореността им от партньорството и възприетият баланс между работа и семейство/личен живот.

Нагласите за раждане и за отглеждане на дете засягат някои дълбинни социалнопсихични и личностни особености като ценостни ориентации спрямо родителството и спрямо раждането на дете. С тези нагласи пряко свързани са отношението към и готовността за развитие на партньорски и/или брачни отношения с някого, с когото отглеждането, възпитаването на дете би било основна цел и същевременно функция на съвместно и/или споделено битие.

Влиянието на взаимоотношенията в една двойка спрямо раждането на дете, както и на второ дете е в зависимост и от фактора пол. Жените и при средна оценка на отношенията си с партньора са склонни да решат за второ дете,

докато мъжете при средна и при висока оценка на взаимоотношенията решават и за второ дете (Rijken, Thomson, 2010).

Съвременните интимни взаимоотношения се развиват все по-често извън традиционната семейна структура, като особено чести са партньорство без брак, споделено съжителство, с дете или без деца и др. В най-ново проучване на връзката между удовлетвореност от партньора и партньорството показва, че удовлетвореността както от партньора, така и от децата и от работата си е значимо по-висока в семейства с установена структура през брак, в сравнение със стабилни съюзни структури Образователното равнище и социоекономическият статус се оказват също свързани с по-високо удовлетворение (R. Castro, G. Lind & R. Bobadilla, 2016).

В контекста на динамиката на съвременния начин на живот, все пак данните сочат че 85% имат добри, удовлетворителни взаимоотношения с партньора си (Sherwood, Kneale, & Bloomfield, 2014: цит. по J. Gabb & J. Fink, 2015), което е основа да очакваме в настоящото изследване сходни резултати. От друга страна, лонгитудни изследвания сред различни кохорти очертават общи измерения през поколенията, но се очертава като особено силна неудовлетвореността сред по-млади поколения (J. Gabb & J. Fink, 2015).

Очевидно са необходими периодични научни изследвания както поради променящата се глобална и локална социалноикономическа обстановка, така и с оглед на промените в разбирането на самото семейство през поколенията. Тези промени произтичат и от развитието на различните съжителства, в т.ч. дълго предбрачно партньорство с или без деца. Както отбелязват някои изследователи „да се определи семейството е проблематично, и това което разбираме под това понятие се промени през времето....тези промени не са само отражение на актуални промени в личния живот (напр., по-късен брак и родителство, съжителство, предшествашо брака или вместо брак, висок процент разводи), но също и как ние концептуализираме тези демографски тенденции“ (L. Jamieson, R. Simpson & R. Lewis, 2011, p 3).

МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОВЕЖДАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Проведено е Национално представително изследвания на общественото мнение на тема: „Нагласи към раждаемостта, семейните политики и уязвимите общности“, с размер на извадката 1506 респондента (навършени год. 18+), чрез стандартизирана анкета лице-в-лице и чрез използване на електронна онлайн платформа, които позволяват статистически анализ на специфични целеви групи.

Обект на проучването е пълнолетното население на България над 18 години, като в рамките на тази базисна група са идентифицирани и изследвани нагласите на следните целеви подгрупи:

- население мъже във фертилна възраст 18–55 години;
- население жени във фертилна възраст 18–50 години;
- население над 18 години с увреждания.